

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการวิจัย การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สรุปผลการวิจัย
9. อภิปรายผล
10. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล และการใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวัน

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ที่มีเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ขนาดของสถานศึกษาที่สังกัด ประสิทธิภาพใน

การปฏิบัติงาน ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลและการใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 380 คน ครูผู้สอนจำนวน 4,474 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 380 คน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ปีการศึกษา 2550 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2, 2550, หน้า 5)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 27 คน ครูผู้สอนจำนวน 318 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 27 คน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากสูตรของ ยามาเน่ (Yamane) (บุญธรรม กิจปริดาภิรุตย์, 2540, หน้า 71) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538, หน้า 17) จำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1

เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ตามหลักธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด มีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนน โดยการสร้างเครื่องมือการวัดในแบบของลิคเคอร์ต (Likert) ดังนี้

ทัศนะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารมากที่สุดให้	5	คะแนน
ทัศนะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารมากให้	4	คะแนน
ทัศนะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารปานกลางให้	3	คะแนน
ทัศนะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารน้อยให้	2	คะแนน
ทัศนะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารน้อยที่สุดให้	1	คะแนน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือสำหรับการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน ทั้ง 6 ด้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางการเขียนข้อคำถาม

2. การกำหนดขอบข่ายในการสร้างแบบสอบถาม ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ เฉพาะตามตัวแปรที่ศึกษา

3. สร้างข้อคำถามฉบับร่าง ตามขอบข่ายที่กำหนด ในเรื่องการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ตามหลักธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

4. นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5. เสนอร่างแบบสอบถามต่อผู้เชี่ยวชาญ ให้ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (content validity) และปรับปรุงแก้ไข วิธีที่ใช้ในการตรวจสอบคือการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือ IOC (สุวริย์ ศิริโกการภิรมย์, 2546, หน้า 243-244)

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับผู้บริหารครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach, 1971, pp. 202-204) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98

7. นำข้อมูลจากการทดลองใช้ มาปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง โดยจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละสถานศึกษาไว้พร้อมและทำรหัสในแบบสอบถามให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างไว้แล้วเพื่อสะดวกในการตรวจสอบ

2. ขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 และ เขต 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยออกเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ระดับทักษะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามเพศ ใช้ค่าสถิติการทดสอบที (t-test)

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล จำแนกตาม ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาล และการใช้ธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวันของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ใช้ค่าสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (analysis of variance) ใช้ค่าสถิติการทดสอบเอฟ (F-test) ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ นำมาทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ แสดงด้วยค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ซึ่งแปลค่าจากมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยตั้งเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการประเมินได้ดังนี้ (ประคอง วรรณสุด, 2538, หน้า 77)

- 4.50 – 5.00 หมายความว่า ทักษะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารมากที่สุด
- 3.50 – 4.49 หมายความว่า ทักษะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารมาก
- 2.50 – 3.49 หมายความว่า ทักษะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายความว่า ทักษะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารน้อย
- 1.00 – 1.49 หมายความว่า ทักษะในการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาคตามทักษะของผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.24 ตำแหน่งเป็นครู คิดเป็นร้อยละ 85.48 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 87.10 ปฏิบัติงานในสถานศึกษานานกลาง (มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน) คิดเป็นร้อยละ 43.28 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 69.36 มีความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติในวิทยาลัยในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 70.70 มีการใช้หลักธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 62.36

2. การบริหารโดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

2.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) สถานศึกษามีการจัดทำแผนปฏิบัติการเป็นประจำทุกปีการศึกษาโดยมีความสอดคล้องกับแผนแม่บท 2) สถานศึกษาได้กำหนดขอบเขตของงานแต่ละด้านไว้อย่างครอบคลุมและมีความชัดเจน และ 3) พบว่ามี 2 รายข้อคือ รายข้อสถานศึกษาใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการบริหารสถานศึกษาเป็นไปตามข้อตกลง และ รายข้อสถานศึกษาให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ สถานศึกษาใช้เกณฑ์เป็นข้อกำหนดในการพิจารณาความดี ความชอบ โดยบุคลากรทุกฝ่ายยอมรับ

2.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการพบปะพูดคุยหรือให้ข้อเสนอแนะแก่บุคลากรแบบเป็นกันเอง 2) ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความไว้วางใจให้เกียรติและให้การยอมรับต่อบุคลากรทุกคน และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ ยึดมั่นในความถูกต้อง มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร้องทุกข์เพื่อขอความเป็นธรรม

2.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) สถานศึกษามีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง 2) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงานด้านต่างๆ และ 3) พบว่ามี 2 รายข้อคือ รายข้อสถานศึกษามีข้อมูลในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ และรายข้อ

สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนและบุคคลภายนอกได้ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาดำเนินงาน ส่วนค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ สถานศึกษาจัดทำเอกสารเผยแพร่ นโยบาย เป้าหมายมาตรการและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา

2.4 ด้านหลักความร่วมมือมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) สถานศึกษาให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดีทุกครั้ง 2) พบว่ามี 2 ราย ข้อคือ รายข้อผู้บริหารมีพฤติกรรมกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม และรายข้อผู้บริหารสถานศึกษาได้เข้าร่วมประชุมกับผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นทุกครั้งเมื่อได้รับเชิญ และ 3) สถานศึกษาให้บุคลากรเข้าร่วมในการประชุมทุกครั้งเมื่อมีการดำเนินงานร่วมกันตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จทุกครั้ง

2.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) สถานศึกษาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนมีเสรีภาพและเรียนรู้ อย่างมีความสุข 2) สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรมีความรู้สึกและมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ และ 3) สถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการบริหารหลักสูตร สถานศึกษาดำเนินงานตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายคือ สถานศึกษามีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก จัดหาสื่อและเทคโนโลยีและจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนกระตุ้นให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานอย่างเต็ม ความรู้ความสามารถ 2) พบว่ามี 2 รายข้อคือ รายข้อสถานศึกษาส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ต่อกระบวนการเรียนการสอน และรายข้อ สถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างประหยัด และ 3) สถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ย อันดับสุดท้ายคือ สถานศึกษาใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.7 ผลการวิเคราะห์ การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากค่าเฉลี่ย

สูงสุดลงมา 3 ลำดับ คือ 1) หลักความรับผิดชอบ 2) พบว่ามี 2 รายข้อคือ หลักความมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใส 3) หลักนิติธรรม ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักคุณธรรม

3. การเปรียบเทียบการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดม ทิศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลพบุรี จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ประสบการณ์ ในการปฏิบัติงาน ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล และการใช้หลักธรรมาภิบาลใน ชีวิตประจำวัน

3.1 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาลพบุรี ที่มีเพศแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังนี้

3.3.1 ทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านหลักนิติธรรม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าแตกต่างกับ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3.2 ทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านหลักคุณธรรม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าแตกต่างกับ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3.3 ทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา

3.5 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักความโปร่งใสและหลักความคุ้มค่าไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ดังนี้

3.6.1 ทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักนิติธรรม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับมากแตกต่างกับกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6.2 ทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักคุณธรรม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับมากแตกต่างกับกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6.3 ทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักความมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับมากแตกต่างกับกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6.4 ทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับมากแตกต่างกับกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6.5 ทักษะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า กลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับมากแตกต่างกับกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.7 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีการใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวันแตกต่างกันมีทักษะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ผู้วิจัยมีข้อในการอภิปรายดังนี้

1. การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษา มีการทำให้กฎหมาย กฎและกติกาดังๆ เป็นที่ยอมรับของบุคลากร ให้มีการถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ มีความสามัคคี ร่วมมือในการทำงานเรื่องสำคัญ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง กล้ารับผลการกระทำของตน บริหารงานด้วยความประหยัด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ ราชกิจจานุเบกษา (2546, หน้า35) กล่าวว่าสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูล วางแผนและดำเนินการตามแผน ศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง เช่นเดียวกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 75) กล่าวว่าสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลวางแผนและดำเนินการตามแผน ศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง และยังคงสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, หน้า 18) กล่าวว่ารัฐบาลได้กำหนดให้ใช้หลักธรรมาภิบาล เป็นยุทธศาสตร์ 1 ใน 3 กลุ่ม ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ และถือว่าหลักธรรมาภิบาล เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่สุด ที่จะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่นไปสู่เป้าหมายโดยกำหนดให้สร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม

1.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีการนำเอาหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา มีการครากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาด่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสุรชัย ชวัญเมือง (2550, หน้า 28) กล่าวว่า หลักนิติธรรม (rule of law) คือ การมีกฎหมาย และกฎเกณฑ์ที่มีความเที่ยงตรง เป็นธรรมต่อทุกฝ่ายในสังคม และการบังคับใช้กฎหมายมีความยุติธรรมและบังคับใช้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ เช่นเดียวกับ สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 51-52) ได้กล่าวว่า สำนักงานกฤษฎมนตรี ได้ให้คำจำกัดความของหลักนิติธรรม ได้แก่ การครากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล และยังสอดคล้องกับ จุฬา ศรีบุตตะ (2550, หน้า 1) กล่าวว่านิติธรรมหมายถึงการปฏิบัติตามกฎธรรมาภิบาลต้องการความถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมกับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเดียวกัน

1.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีมีการนำเอาหลักคุณธรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา มีการบริหารกิจการอย่างตรงไปตรงมา การรายงานผลการดำเนินงานมีความถูกต้องและครบถ้วน มีความไว้วางใจ การควบคุมตัวเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความยุติธรรม ความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับสมคิด บางโม (2549, หน้า 106,120) ที่กล่าวว่า จริยธรรมและคุณธรรมของผู้บริหารระดับสูง (senior executive) ตามหลักบรรษัทภิบาล ควรประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความเที่ยงธรรมความซื่อสัตย์หิริ-โอตตปปะ (ความละอายต่อการทำผิด) และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2542 ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

หลักคุณธรรม หมายถึง การบริหารจัดการต้องยึดความชอบธรรม ความถูกต้องดีงามเป็นหลัก เช่นเดียวกับ โสมนัส ฌ บางช้าง (2544, หน้า 50) ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งเป็นคุณธรรมอีกประการหนึ่งว่า เป็นการบริหารกิจการอย่างตรงไปตรงมา การรายงานผลการดำเนินงานต้องมีความถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งความน่าเชื่อถือของรายงานจะขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหาร และยิ่งสอดคล้องกับ นภาพร ชันธนาภา (2547, หน้า 58) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณธรรมที่สำคัญในการดำเนินการธุรกิจไว้ว่า ได้แก่ ความไว้วางใจ การควบคุมตัวเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความยุติธรรม ความจริงใจ ส่วนลักษณะที่ตรงกันข้าม เช่น โกหก หลอกลวง ทูจริตเอาเปรียบผู้อื่นเบียดเบียนผู้อื่นไม่รับผิดชอบจัดว่าเป็นลักษณะที่ขาดจริยธรรม

1.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีมีการนำเอาหลักความโปร่งใสมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา มีการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544, หน้า 26) กล่าวว่าความโปร่งใสคือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน เช่นเดียวกับ นันทชาติ สุขมงคล (2544, หน้า 16-18) กล่าวว่าข้าราชการตำรวจ กล่าวถึงหลักการปฏิบัติตามหลักความโปร่งใสว่า ความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ควรเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปรับปรุงการทำงานขององค์กรให้โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ประชาชนมีอิสระในการสื่อสาร และสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และยิ่งสอดคล้องกับ โสมนัส ฌ บางช้าง (2544, หน้า 48-50) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีความโปร่งใสในการบริหาร ไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังรวมทั้งต้องเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้มีกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของทุกส่วน

1.4 ด้านหลักความมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีการนำเอาหลักความมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา บุคลากรมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจ โดยอิสระไม่มีการบังคับ สร้างความสามัคคีให้เกิดกับสถานศึกษา บุคลากรเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง มีส่วนร่วมค้ำบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรยุทธ บุญมี (2551, หน้า 4) กล่าวว่าหลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิด

โอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การได้
 สวนสาธารณะการประชาพิจารณ์ และยังสอดคล้องกับ จูฬา ศรีบุตตะ (2550, หน้า 1) กล่าวว่า
 การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิงคือการตัดสินใจที่สำคัญในสังคม
 และสร้างความสามัคคีให้เกิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมสามารถทำได้โดยอิสระไม่มีการบังคับ
 สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมผ่านหน่วยงานสถาบันหรือผู้แทนตาม
 ระบอบประชาธิปไตย

1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของ
 ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบ
 แบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีการนำเอา
 หลักความรับผิดชอบมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามกฎหมาย
 และข้อกำหนดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ผู้บริหารรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่ละเลย
 ประมาทเลินเล่อ ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนได้ดีที่สุดในการทำงาน กล้าที่จะตัดสินใจ
 และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับสมคิด บางโม (2549, หน้า 106,121)
 กล่าวว่า หลักความรับผิดชอบ (accountability) ตามหลักบรรษัทภิบาลคือรับผิดชอบต่อผู้มีส่วน
 ในบริษัทได้แก่ ผู้ถือหุ้น คณะกรรมการบริษัท ผู้บริหารพนักงานเจ้าหน้าที่และรัฐบาลและสำนักงาน
 คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่
 สำคัญในความรับผิดชอบยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตน เช่นเดียวกับ
 จูฬา ศรีบุตตะ (2550, หน้า 1) กล่าวว่าความรับผิดชอบเป็นการพยายามให้คนทุกฝ่ายทำหน้าที่
 ของตนได้ดีที่สุดในการทำงาน กล้าที่จะตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ และยัง
 สอดคล้องกับ โสมนัส ณ บางช้าง (2544, หน้า 50) กล่าวว่า ผู้บริหารกิจการต้องปฏิบัติหน้าที่ให้
 เป็นไปตามกฎหมายและข้อกำหนดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการอย่างเคร่งครัด การละเลยไม่ว่าจะ
 เกิดจากการจงใจหรือประเลินเล่อ อาจจะนำมาซึ่งความเสียหายอย่างรุนแรงต่อกิจการ ซึ่ง
 ผู้บริหารต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่

1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร
 สถานศึกษาดำเนินการตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบ
 แบบสอบถามเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีการนำเอา
 หลักความคุ้มค่ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษา สามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่าง
 คุ้มค่า และเหมาะสม ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา ทำงานรวดเร็วมี
 คุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับสุวชัย ขวัญเมือง (2550, หน้า 29) กล่าว
 ว่าหลักความคุ้มค่า หรือหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (effectiveness and efficiency) มี
 การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยยึดถือ

ประโยชน์สูงสุดของสังคมและประเทศชาติ และยังคงคล้องกับ ธีรยุทธ บุญมี (2551, หน้า 5) กล่าวว่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่าซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวม

2. การเปรียบเทียบการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี

2.1 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ที่มีเพศแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายแลเพศหญิง เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสถานศึกษา มีการทำให้กฎหมาย กฎและกติกาด่างๆ เป็นที่ยอมรับของบุคลากร ให้มีการถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ มีความสามัคคี ร่วมมือในการทำงานเรื่องสำคัญ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง กล้ารับผลการกระทำของคณบริหารงานด้วยความประหยัด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ จุฬา ศรีบุตตะ (2550, หน้า 1) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิงคือการตัดสินใจที่สำคัญในสังคมและสร้างความสามัคคีให้เกิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมสามารถทำได้โดยอิสระไม่มีการบังคับ สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมผ่านหน่วยงานสถาบันหรือผู้แทนตามระบอบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับ วนิตา แสงสารพันธ์ (2544, หน้า 42) ให้ความหมายหลักการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกันในการบริหารจัดการสังคมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

2.2 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาถึงแม้จะมีตำแหน่งแตกต่างกันแต่ก็มีทัศนะที่คล้ายกันเกี่ยวกับเรื่องการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ สุรัชย์ ขวัญเมือง (2550, หน้า 29) กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วม (participation) หมายถึงการบริหารจัดการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญ และมีผลกระทบต่อผู้คนและสังคม หลักการมีส่วนร่วมนี้ถือว่าเป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล

ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์สามารถทำได้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในเรื่องการเลือกตั้ง การสอบถามหรือการไต่สวนสาธารณะ การประชุมสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การออกเสียงประชามติ การแสดงมติมหาชน การเสนอร่างกฎหมาย การระงับยับยั้ง การออกกฎหมายหรือโครงการของรัฐ และการถอดถอน และยังสอดคล้องกับ ธีรยุทธ บุญมี (2551, หน้า 4) กล่าวว่า หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะการประชาพิจารณ์

2.3 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน และสอดคล้องกับ วิชัย วิสาระโกชน์, และคนอื่นๆ (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักการธรรมาภิบาล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ จากผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการใช้หลักการธรรมาภิบาล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคลตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ในภาพรวมมีระดับการใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับ บุญชู แสนสุข (2544, หน้า 4) กล่าวว่า ทัศนะ หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียนโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นเครือข่ายในการพิจารณาและประเมินก่อนที่จะตัดสินใจแสดงความคิดเห็น

2.4 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานแตกต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ มีทัศนะต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี คล้ายกัน และเห็นว่าผู้บริหารได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย วิสาระโกชน์, และคนอื่นๆ (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักการธรรมาภิบาล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ จากผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคลตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา มีสภาพการใช้ในด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่า ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537, หน้า 602-604) ได้กล่าวว่าทัศนะของแต่ละบุคคล เกิด

จากองค์ประกอบของสถาบันทางสังคม สถาบันสังคมต่างๆ ดังเช่น โรงเรียน วัด โรงภาพยนตร์ และองค์การต่างๆ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างทัศนคติให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้เป็นอย่างดีโดยที่บุคคลจะค่อยๆ รับประสบการณ์จากชีวิตประจำวันและสะสมมากขึ้นจนเป็นทัศนคติและมีพฤติกรรมที่ดีต่อไป

2.5 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่าง ส่วนใหญ่ มีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี คล้ายกัน และเห็นว่าผู้บริหารได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ เกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี พบว่า ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ที่มีประสบการณ์ในการบริหาร ตั้งแต่ 1-10 ปี และผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป มีสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537, หน้า 602-604) กล่าวว่าทัศนคติของแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์บุคคลจะมีทัศนคติดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มีต่อสิ่งนั้นๆ ในลักษณะใด หากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ดีก็จะทำให้มีทัศนคติดีและหากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีเช่นกัน

2.6 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้แสดงว่าความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลส่งผลต่อทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537, หน้า 602-604) กล่าวว่าทัศนคติของแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์ การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การเลียนแบบและองค์ประกอบทางสถาบันของสังคม ประสบการณ์ (experience) บุคคลจะมีทัศนคติดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มีต่อสิ่งนั้นๆ ในลักษณะใด หากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ดีก็จะทำให้มีทัศนคติดีและหากบุคคลนั้นมีประสบการณ์ที่ไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีเช่นกัน และยังสอดคล้องกับ บุญชู แสนสุข (2544, หน้า 4) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียนโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเป็นเครือข่ายในการพิจารณาและประเมินก่อนที่จะตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น

2.7 ผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรีที่มีการใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวันแตกต่างกันมีทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้แสดงว่าการใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวันของงแต่ละบุคคล ไม่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะการดำเนินการของสถานศึกษาเป็นการดำเนินการในรูปแบบองค์กร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือ ความสามัคคี มีกฎและกติกาดังๆ เป็นที่ยอมรับของทุกคน มีการถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร มีการตรวจสอบความถูกต้อง ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบตอบทบาทหน้าที่ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับ จำเริญ ภาวิจิตร (2536, หน้า 248-249) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติว่าขึ้นอยู่กับ กลุ่มอ้างอิง หมายถึง การที่คนเราจะคบหาสมาคมกับใคร หรือกระทำการหนึ่งสิ่งใดให้แก่ผู้ใด หรือการกระทำที่คำนึงถึงอะไรบางอย่างร่วมกันหรืออ้างอิงกันได้ เช่น ประกอบอาชีพเดียวกัน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคมเดียวกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลเหล่านั้นด้วย และยังสอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537, หน้า 602-604) กล่าวว่าทัศนคติของแต่ละบุคคล เกิดจาก การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ทัศนคติของบางคน อาจเกิดจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนอื่น โดยได้รับข้อมูลเรื่องราวต่างๆ จากผู้ที่สัมพันธ์ด้วย แล้วถ่ายทอดทัศนคตินั้นเป็นของตน เช่น ความสัมพันธ์ที่มีต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ บุคคลนั้นก็จะได้รับทัศนคติถ่ายทอดจากบุคคลที่ใกล้ชิดได้เป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาคตามทัศนคติของผู้บริหาร ครูผู้สอนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านหลักนิติธรรม พบว่า สถานศึกษาใช้เกณฑ์เป็นข้อกำหนดในการพิจารณาความดี ความชอบ โดยบุคลากรทุกฝ่ายยอมรับน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น และกำหนดเกณฑ์ การตรวจกฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาดังๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

1.2 ด้านหลักคุณธรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร้องทุกข์เพื่อขอความเป็นธรรมน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีจริยธรรมหรือธรรมจริยา ซื่อสัตย์สุจริต มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความยุติธรรม ความจริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร้องทุกข์เพื่อขอความเป็นธรรม

1.3 ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า สถานศึกษาจัดทำเอกสารเผยแพร่นโยบาย เป้าหมายมาตรการและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่ นโยบาย เป้าหมายมาตรการและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มากขึ้น เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของสถานศึกษา สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก

1.4 ด้านหลักความมีส่วนร่วม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จทุกครั้งน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกล่าวยกย่องชมเชยบุคลากรเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน สร้างความสามัคคีให้เกิดกับหน่วยงาน ทำให้มีส่วนร่วมโดยอิสระไม่มีการบังคับ สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง

1.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า สถานศึกษามีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก จัดหาสื่อและเทคโนโลยีและจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก จัดหาสื่อและเทคโนโลยีและจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า สถานศึกษาใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดน้อยที่สุดซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษา การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาดตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 จากการศึกษาพบว่า การบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักคุณธรรมยังมีระดับทัศนะการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านหลักคุณธรรม

2.2 จากผลการศึกษาการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการศึกษาสภาพและการคาดหวังการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และผลกระทบที่เกิดจากการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาล